

T AAL & CULTUUR

[T] TIEN JAAR CULTUUR- EN JEUGDBELEID IN VLAANDEREN

Op initiatief van de Vlaamse overheid zag in maart 2009 het boek *10 jaar cultuur- en jeugdbeleid in Vlaanderen* het licht, een rijk uitgevoerd boek, met cijfers, overzichten van beleidsmaatregelen, columns, interviews en bespiegelingen. De 200 pagina's die het boek telt zijn gecentreerd rondom de beginselverklaringen van de toenmalige Vlaamse minister van Cultuur- en Jeugdbeleid Bert Anciaux. Hij trad aan in 1999 en presenteert dit boek niet zozeer als een evaluatie ("die moet nog komen") maar als een staalkaart van de resultaten van tien jaar cultuurbeleid, waarvan acht onder zijn politieke leiding (1999-2002 en 2004-2009) en twee onder de leiding van zijn toenmalige partijgenoot bij Spirit Paul Van Grembergen (2002-2004). Acht jaar lang dezelfde minister op cultuur: is dat een zegen of een vloek? In Nederland zat de christendemocraat Elco Brinkman ooit bijna acht jaar (1982-1989) op de ministerstoel. Dat wordt nog steeds gezien als een verhoudingsgewijs vruchtbare periode in de ontwikkeling van het Nederlandse cultuurbeleid. Ter vergelijking: terwijl Anciaux zijn jaren als minister volmaakte had Nederland vijf bewindslieden van vier verschillende partijpolitieke stromingen. Al die bewindslieden stortten hun ambities uit op het

cultuurbeleid, maar waren alweer verdwenen voordat kon worden vastgesteld wat er werkelijk van die ambities overbleef. Wat Anciaux' boek wel afdoende duidelijk maakt, is dat de thema's van cultuurbeleid in beide landen grotendeels overlappen. Maar de uitvoering van het beleid verloopt langs zeer verschillend trajecten, in Nederland via verzelfstandigde stichtingen: fondsen en instituten; in Vlaanderen op basis van directe, wettelijk geregelde, ministeriële aansturing, ook van de lagere overheden.

Het boek *10 jaar cultuur- en jeugdbeleid in Vlaanderen* getuigt van Anciaux' grote betrokkenheid bij cultuur. Het engagement is op een onverbloemde manier neergeschreven, met tegelijk voldoende relativisering ten opzichte van wat dat heeft opgeleverd. Anciaux meet uiteraard zijn wapenfeiten breed uit, culminerend in een budget dat tijdens zijn ministerschap ruim is verdubbeld. De behoefte dit wapenfeit *as such* flink te benadrukken bevestigt dat Anciaux in de eerste plaats een politiek bestuurder is. Maar dan wel een van het (goede) soort, die als leidinggevende aanwezig is op de werkvloer. In constructieve zin noodt hij tot dialoog tussen de betrokkenen partijen: de overheid, de professionele spelers en het maatschappelijke middenveld. Die dialoog is geen vormelijk ritueel, maar een blijk van gezamenlijke inzet, als we bijvoorbeeld

Kunstatelier voor kinderen, Foto An Nelissen.

de actrice Marijke Pinoy mogen geloven. Zij schetst een beeld van een door allen gevoelde opdracht iets van het culturele leven te maken, waarbij ook de verantwoordelijke ambtenaren zich kwetsbaar durven op te stellen.

Het Vlaamse cultuurbeleid is verankerd in een brede maatschappelijke basis. Daar figureren het rondtrekkende circus, de handgedraaide kermisorgels, de door de straten marcherende *brass bands* en de amateurkunst binnenshuis. Er ligt veel nadruk op het bewaren van religieus erfgoed, ook het immateriële, zoals het carnaval van Aalst en de Heilig Bloedprocessie in Brugge. Het meeste van die zo gekoesterde volkscultuur is *culture locale*. Het is ingebed in het verenigingsleven dat zijn historische wortels heeft in de zuilensamenleving met haar kleinschalige zorgstructuren. In Nederland zijn de oude verenigingen als onderdeel van het verstatelijkingproces grotendeels getransformeerd naar stichtingen die uit oogpunt van algemeen belang (dus geen groepsbelang, het bestaansrecht van verenigingen) subsidies ontvangen. In Vlaanderen — Anciaux benadrukt dat nog eens met zoveel woorden — is de bloei van verenigingsleven met contribuerende leden nog immer een voorwaarde voor een levende democratie en voor actieve cultuurparticipatie. Hij spreekt van een krachtig middenveld met amateurs en vrijwilligers. Het is

een middenveld van verenigingen zonder winstoogmerk (vzw's) dat alleen kan voortleven in een samenspel met de overheden, net als de Nederlandse stichtingen overigens. In het verenigingsleven ligt ook de toegangspoort naar het Vlaamse minderhedenbeleid. In het boek figureert Genk als een van de vele steden waar de verenigingsbelangen van etnische groepen via een culturele raad worden gerepresenteerd.

Richtinggevend voor Anciaux' politiek-bestuurlijke denken is de verbinding tussen cultuurbeleid en jeugdbeleid. In het boek wordt, als voorbeeld, het "fuifklimaat" uitgelicht. Er is een fuifbeleid dat zich richt op de instandhouding van de fuifinfrastructuur, gericht op leeftijdscategorie dertien tot vijftientig jaar. Het beleid draagt bij aan het voortbestaan van een "gemoedelijke sfeer van plezier met vrienden, met hun favoriete muziek". De fuifcultuur maakt weer deel uit van de jeugdcultuur, geadviseerd door de Vlaamse Jeugdraad en gecoördineerd door het Steunpunt Jeugd. De benodigde kennis om beleid te kunnen voeren wordt verzorgd door het Vlaams Informatiepunt Jeugd dat gekoppeld is aan een interuniversitair kennisplatform, en dat de vinger aan de pols houdt met behulp van de Jeugdmonitor.

De steunpunten zijn tegelijk scharnierpunten tussen basis en top. Anciaux spreekt van "bovenstructuren", die voorzien dat het lokale

wordt verbonden met de Vlaamse deelstaat. Dat lukt niet altijd: er blijven klachten met betrekking tot overaccentuering van het lokale, geografische versplintering en de onmogelijkheid over afstanden samen te werken. In de loop van de laatste tien jaar is cultureel Vlaanderen als eenheid echter wel steeds zichtbaarder geworden. Dat heeft vooral te maken met de ook in Vlaanderen groeiende interesse voor het eigen erfgoed. Daaraan worden nu substantiële bedragen gespendeerd via het zogenaamde Topstukkendecreet. Tegelijk zijn dankzij een ingrijpend “ontschottingproces” veel artistieke krachten nu op deelstaatniveau gebundeld. Aldus voegt Vlaanderen zich in bij de internationale trend dat natiestaten hun cultuurgoes en -geschiedenis oppoetsen om in een integrerende EU, in de *global society*, zichtbaar te blijven. Maar Vlaanderen lijkt zich afnemend met België te vereenzelvigen: terwijl de deelregering zich enerzijds moeite geeft de culturele diversiteit binnen eigen grenzen te vieren concludeert het met betrekking tot zijn Franstalige landgenoten dat “culturen nog al te vaak naast elkaar blijven leven en het moeizaam tot echte ontmoetingen komt”.

10 jaar cultuur- en jeugdbeleid in Vlaanderen geeft een compleet en toegankelijk overzicht van het Vlaamse jeugd- en cultuurbeleid. De bereikte resultaten worden met gepaste trots getoond, de tekortkomingen worden niet onder tafel gewerkt en de twijfels over wat verder moet gebeuren krijgen de ruimte. Twijfels manifesteren zich vooral op staatkundig gebied: de onmogelijkheid om tot een vergelijk te komen met de federale regering en haar “irrelevante wetgeving die ook nog eens kreupel tot stand komt”. Twijfels ook over de mogelijkheid om een culturele gemeenschap te vormen met de Franstaligen. Sterk toont zich het Vlaamse beleid waar het kans ziet om de maatschappelijke krachten zodanig te mobiliseren dat daarmee een cultuurbeleid letterlijk van de grond af wordt opgebouwd. Het verenigingsleven zullen veel Europeanen wellicht zien als een anachronistisch overblijfsel van de verzuiling. Maar misschien is het ontzuilde verenigingsleven wel de sleutel om de cultuur de sociale duurzaamheid te geven die zij nu vaak ontbeert.

10 jaar cultuur- en jeugdbeleid in Vlaanderen, Acco, Leuven/Den Haag, 2009, 208 p. Gepubliceerd op initiatief van de Vlaamse overheid.